

Språkfrågor i urval

Träningslokal eller motionssal

Det finska ordet *kuntosali* har gett upphov till det felaktiga *konditionssal* i finlandssvenskt språkbruk. Det finns en uppsjö svenska ord för en anläggning för fysisk träning, bl.a. **träningslokal**, **motionshall** eller **-sal**, **styrketräningslokal** eller **träningscenter**, som kan användas i stället för ordet konditionssal. Ett vardagligare ord som är populärt i Sverige är **gym**. Vid sådana här anläggningar kan man syssla med styrketräning, men ofta finns också t.ex. solarium och simhall under samma tak.

Döv eller dövstum?

Vi vill göra våra läsare uppmärksamma på att begreppet *dövstum* är föråldrat. Tidigare ansågs de som var födda döva eller som tidigt hade blivit döva även vara stumma. Men numera vet man att de allra flesta döva inte har något fel på talorganen och därför är det korrekta att använda ordet **döv**.

Terrängcykel

Vi rekommenderar ordet **terrängcykel** för den robusta och tekniskt avancerade cykel som är anpassad för åkning i kuperad terräng. Med en terrängcykel är det möjligt att cykla t.ex. brant uppåt utan att det känns tungt. Den här cykelmodellen kommer egentligen från USA och kallas **mountain bike** i sitt ursprungsland. Också direktöversättningen *bergscykel* har lanserats i Sverige, men den benämningen har inte rönt någon större framgång. Ordet **terrängcykel** stöds ytterligare av att det också tagits in i norskan (*terrengsykkel*) och danskan (*terræncykel*). I finskan används ordet *maastopyörä*.

Samkommun

Kommunalförbunden (fi. kuntainliitto) har vid årsskiftet blivit **samkommuner** (fi. kuntayhtymä). Vi rekommenderar att bokstavskombinationen **skn** används som förkortning för ordet samkommun.

Dröjsmålsränta

Den korrekta svenska motsvarigheten till finskans *viivästyskorko* är **dröjsmålsränta**. Med **dröjsmålsränta** avses den ränta som skall erläggas när en betalning inte sker i tid. Ordet *förse- ningsränta* är inte etablerat över hela det svenska språkområdet och rekommenderas därför inte.

Rösta blankt

Vi vill påpeka för våra läsare att frasen *rösta tomt* inte är god svenska. På svenska talar man om att **rösta blankt**. En person som deltar i en omröstning kan också lämna in en **blank röstsedel** (inte "tom").

Fallskärmsavtal

Under den senaste tiden har ordet **fallskärmsav- tal** fått förnyad aktualitet i rikssvenska medier. Med fallskärmsavtal avses ett avtal som skyddar en person i chefsställning vid en eventuell avgång och som ger en sådan person ett rejält avgångsvederlag. Tanken bakom ordet är att avtalet fungerar som en fallskärm med vars hjälp den som är tvungen att avgå sakta dalar nedåt (i stället för att abrupt sparkas ut i tomma intet).

I finska massmedier används för det mesta ett uttryck som återgår på en helt annan bild, nämligen *kultainen kädenpuristus* (ungefär 'gyllene handtryckning').

Virtuell verklighet

Numera kan man uppleva att man befinner sig i ett rum eller en miljö som inte finns genom att sätta sig vid en datorskärm och ta på sig en speciell handske och särskilda glasögon. På engelska har termen *virtual reality* lanserats för den konstgjorda verklighet som man kliver in i. Tekniska nomenklaturcentralen i Stockholm har rekommenderat facktermen **virtuell verklighet** på svenska, eftersom den verkar ha fått genomslag i svensk fackpress. Termen används också av företaget som säljer sådana här "verkligheter". Även benämningarna *skenbar verklighet*, *artificiell verklighet* samt *konstgjord verklighet* har emellertid använts i Sverige.

Livscykel och livslängdskostnad

Med en produkts **livscykel** avses produktens väg från vaggan till graven. Ordet har blivit aktuellt i och med att man har börjat bedöma produkters miljökonsekvenser. Vid en **livscykelanalys** är man tvungen att ta hänsyn till produktens hela livscykel och de risker som varje fas medför för miljön. I finskan brukar man använda ordet *elin- kaari* då man avser produktens livscykel.

De kostnader som produkten ger upphov till under sin livscykel kallas produktens **livslängds- kostnad** (eng. life cycle cost; LCC). Livslängds- kostnaden utgör alltså summan av grundinveste- ring och följdskostnader.

Besök

Allt oftare ser man att substantivet **besök** konstrue- ras med den riktningangivande prepositionen *till* i finlandssvenskan, även i fall då verbet i satsen inte anger någon rörelse. Det riktiga är dock att säga att man är på besök **hos** en person, t.ex. tandläkaren, eller **på** en plats, t.ex. ett sjukhus. Också prepositionerna **vid** och **i** kan användas. Man kan göra ett besök vid en medicinsk klinik eller ett besök i en berömd kyrka.

Prepositionen **till** bör användas bara då verbet i satsen anger att det är fråga om en förflyttning, t.ex. **åka** på besök **till** Stockholm eller **gå** på studiebesök **till** konstmuseet.

Palaver

Ordet **palaver** används i svenskan om en om- ständlig och bråkig överläggning, där deltagarna blir så ivriga att de talar i munnen på varandra. Det som framför allt kännetecknar en palaver är att det oftast blir gräl mellan de förhandlande. Det går därför inte att använda ordet palaver om ett sam- manträde i största allmänhet, vilket man ofta finner belägg på i finlandssvenska texter. Att fin- landssvenskar använder ordet palaver som en sy- nonym till *möte* eller *sammanträde* utan att beakta den ovan nämnda nyansen beror på att finskans *palaveri* används på detta sätt om en neutral över- läggning.

Ledarhund

Ordet **ledarhund** används i svenskan främst i betydelsen 'hund som specialtränats för att leda synskadade' och är därför en direkt motsvarighet till finskans *opaskoira*. Dessutom kan ordet användas om den hund som går först i ett spann draghundar. Ordet **ledhund** betecknar i första hand en hund som har till uppgift att spåra och markera älg under älgjakter. Tidigare användes benämningen ledhund också allmänt om viltspårhundar. Källa: Hundägarens ordbok.

Solbada

I finskan används frasen *ottaa aurinkoa*, som har gett upphov till frasen *ta sol* i finlandssvenskan. Eftersom det finns hopp om att vi så småningom ska få se lite mer av solen vill vi gärna redan nu påpeka att man i Sverige inte känner till frasen *ta sol*. Den som vill uttrycka sig korrekt ska använda **sola** (**sig**) eller **solbada**.

Tjeckien och Slovakien

Delningen av Tjeckoslovakien har inneburit vissa namnproblem. Det är framför allt namnet på den tjeckiska delrepubliken som diskuterats både i Finland och i övriga Norden. Den nya statens officiella namn är *Česká republika*, som i svensk översättning lyder **Tjeckiska republiken**. I officiella sammanhang bör namnet Tjeckiska republiken användas, men för dagligt bruk är kortformen **Tjeckien** lämpligare. En invånare i Tjeckien kallas **en tjeck**, pluralis **tjecker**.

För den andra delen av det delade Tjeckoslovakien som utgör **Slovakiska republiken** har vi sedan länge namnet **Slovakien**. Invånarbenämningen är **en slovak**, flera **sloaker**.